

УДК 343.14

## ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ОБСЯГУ ДОКАЗІВ ТА ПОРЯДОК ЇХ ДОСЛІДЖЕННЯ В СУДОВОМУ ПРОВАДЖЕННІ

*І. І. Шепітько*, здобувач кафедри кримінального процесу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

**Постановка проблеми.** Здійснення судового розгляду (судового слідства) передбачає визначення обсягу доказів та порядку їх дослідження. Процесуальний порядок визначення обсягу доказів та їх дослідження регламентовано ст. 349 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України). У цій нормі процесуального закону встановлено, що після роз'яснення обвинуваченому суті обвинувачення (тобто після виконання дій, передбачених ст. 348 КПК України) головуючий з'ясовує думку учасників судового провадження про те, які докази потрібно дослідити, та про порядок їх дослідження.

У п. 8 листа Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних та кримінальних справ від 5 жовтня 2012 р. №223-1446/0/4-12 «Про деякі питання порядку здійснення судового розгляду в судовому провадженні у першій інстанції відповідно до Кримінального процесуального кодексу України» встановлено, що головуючий має з'ясувати в учасників судового провадження думку про те: 1) які докази необхідно дослідити; 2) в якому порядку слід досліджувати докази [21].

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** У спеціальних джерелах проблемам доказування в кримінальному процесі приділялася постійна увага. Про це свідчить значна кількість наукових праць відомих учених: Ю. М. Грошевого, М. М. Михеєнка, С. М. Стахівського, М. С. Строговича, Ф. Н. Фаткулліна, С. А. Шейфера та ін.

Правову регламентацію щодо «визначення обсягу доказів, що підлягають дослідженню, та порядку їх дослідження», яку передбачено ст. 349 КПК України, необхідно віднести до новел кримі-

нального процесуального закону 2012 р. У КПК України 1960 р. було передбачено порядок направлення прокурором справи до суду. Зокрема, у ст. 232 КПК України 1960 р. було встановлено, що «прокурор або його заступник, затвердивши обвинувальний висновок, складений слідчим, або склавши новий обвинувальний висновок, направляє *справу до суду*, якому вона підсудна...» (курсив мій. – *I. Ш.*). На відміну від КПК України 1960 р., згідно з яким суду перед початком судового розгляду надавалися матеріали кримінальної справи цілком, ч. 4 ст. 291 КПК України 2012 р. забороняє надавати суду до початку судового розгляду будь-які документи, крім зазначених у ч. 4 ст. 291 КПК України. Це зроблено законодавцем з метою створити рівні умови для сторін захисту та обвинувачення стосовно надання доказів, запобігання обвинувальному нахилу суду [19, с. 105]. Крім того, М. І. Шевчук прямо вказує, що аналіз норм КПК України 1960 р. та норм КПК України 2012 р. дав підстави для висновку, що з набранням чинності новим КПК України ініціатива суду щодо дослідження доказів під час судового розгляду кримінальної справи значно зменшилася, внаслідок чого змінилася роль суду в дослідженні доказів під час судового розгляду [32, с. 134]. КПК України 2012 р. наділяє суд відносно пасивним положенням. Цій моделі властиві певні елементи активності суду, оскільки саме на суд покладається відповідальність за законність та обґрунтованість рішень, що ухвалюються в стадії судового розгляду, у зв'язку з чим він не може бути зв'язаний тією сукупністю доказів, які були надані сторонами [32, с. 130–135].

У сучасній процесуальній літературі недостатньо уваги приділялося проблемі щодо визначення обсягу доказів, що підлягають дослідженню, та порядку їх дослідження [6, с. 135–142; 12, с. 158–162; 32, с. 130–135 та ін.]. Так, О. В. Кучер справедливо зазначає, що ця проблема «майже не розглянута в доктрині вітчизняного кримінального процесуального права» [12, с. 158].

**Метою** статті є визначення обсягу доказів та встановлення порядку їх дослідження в судовому провадженні.

**Виклад основного матеріалу.** У кримінальному процесуальному законодавстві вжито термін «обсяг доказів», який раніше не використовувався в теорії доказування. Термін «обсяг доказів»

є оціночним поняттям і тому потребує більш глибокого вивчення [12, с. 159].

Теорія доказування не визначала поняття «обсяг доказів», а традиційно розглядала такі поняття і категорії, як «доказ», «доказування», «джерела доказів», «предмет доказування», «межі доказування» та ін. Вживання терміна «обсяг доказів» потребує визначення його сутності і відмежування від близьких процесуальних термінів, категорій або інститутів (наприклад, предмета і меж доказування).

Аналіз норм кримінального процесуального законодавства також свідчить про відсутність нормативного визначення поняття «обсяг доказів». Те саме стосується й ст. 349 КПК України, в якій лише використовують це словосполучення, але відсутнє його тлумачення<sup>1</sup>. Тому існує нагальна потреба у формулюванні поняття та визначенні змісту «обсягу доказів».

У спеціальних процесуальних джерелах доказами в кримінальному судочинстві визнають фактичні дані, які містяться в законному встановленому джерелі [25, с. 225]. При цьому деякі процесуалісти наголошують, що докази – це не самі факти об'єктивної дійсності, а відомості про них, які відобразились у свідомості людей (свідків, потерпілих тощо) або відбилися на матеріальних об'єктах. Змістом доказів є відомості, інформація, яка здатна встановлювати обставини, що мають значення для правильного вирішення справи [11, с. 122].

У ст. 84 КПК України надано нормативне (процесуальне) визначення доказу, де в ч. 1 вказано, що «доказами в кримінальному провадженні є фактичні дані, отримані у передбаченому цим Кодексом порядку, на підставі яких слідчий, прокурор, слідчий суддя і суд встановлюють наявність чи відсутність фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження та підлягають доказуванню». У деяких джерелах справедливо зауважується, що «законодавець не випадково визначає докази як фактичні дані, а не факти» [9, с. 181].

У лексичному розумінні слово «обсяг» означає величину чогонебудь у довжину, висоту і ширину, що вимірюється в кубічних

<sup>1</sup> Термін «обсяг доказів» було застосовано у ст. 299 КПК України 1960 р. (у редакції Закону України від 21 червня 2001 р. №2533-III).

одиницях, або взагалі величину, кількість [20, с. 377] чи зміст чого-небудь з погляду його величини, кількісного вираження тощо; зміст чого-небудь з погляду його значення, важливості [4, с. 653]. Таким чином, обсяг доказів має означати величину, кількість або зміст інформації (відомостей, даних), яка здатна встановлювати обставини, що мають значення для правильного вирішення справи. Обсяг доказів – це кількість та зміст фактичних даних.

Обсяг доказів певним чином співвідноситься з межами доказування. Різниця між обсягом доказів і межами доказування полягає в тому, що стосовно обсягу доказів мова йде про їх кількість, а стосовно межі доказування – про певне обмеження процесу щодо збирання, дослідження та оцінки доказів, яке визначається на шляху встановлення обставин злочину. Доказування, на відміну від доказу, – різновид практичної пізнавальної діяльності. Тому метою доказування завжди є пізнання всіх суттєвих обставин, що мають значення для прийняття правильного рішення по справі [25, с. 116]. Межі доказування – це необхідна і достатня зібрана по справі сукупність доказів, яка забезпечує правильне її вирішення шляхом установлення «шуканого комплексу» обставин, що підлягають доказуванню [25, с. 187].

У процесуальній літературі інколи ставиться знак рівності між межами доказування й обсягом доказування, вказується, що ці поняття тотожні [17, с. 106–107]. Зокрема, у сучасних джерелах зазначається, що межі доказування (або обсяг доказування) – оцінна категорія, яка визначається по кожному кримінальному провадженню та кожному конкретному процесуальному рішення, що приймається залежно від зібраних доказів і внутрішнього переконання особи, яка збирає докази. Звичайно, що кількісна сторона меж доказування не може бути визначена через цифрові показники. Вона може бути розкрита через такі показники, як сукупність доказів, зіставлення цієї сукупності з предметом доказування, та залежати від рішення, яке необхідно прийняти, або дії, яку необхідно вчинити» [9, с. 193]. Існує й інша позиція про те, що межі доказування й обсяг доказування повною мірою не збігаються, оскільки межі доказування – це певна ідеальна сукупність доказів, а обсяг доказування – сукупність доказів, які реально наявні у кримінальному

провадженні. Ю. М. Грошевий та С. М. Стахівський пишуть, що термін «обсяг доказування» має право на існування, проте він не є рівнозначним термінові «межі доказування». Обсяг доказування – це наявність усіх доказів у справі, а межі – їх мінімальна сукупність, яка дозволяє якісно і ґрунтовно дослідити обставини, що входять до предмета доказування [5, с. 43]. Цей погляд поділяють й деякі інші науковці [24, с. 8]. У процесуальній літературі висловлювалася також і позиція про недоцільність узагалі виокремлювати поняття «обсяг доказування», оскільки практично він не є потрібним, а теоретично це може призвести до плутанини [28, с. 23].

Необхідно відрізнити обсяг доказів і предмет доказування. Предмет доказування дає відповідь на питання: що підлягає доказуванню у справі. У процесуальній теорії обставини, що підлягають доказуванню (або, по-іншому, – предмет доказування), розглядають як сукупність фактів і обставин, які мають значення для правильного вирішення кримінальної справи і підлягають встановленню за допомогою доказів [26, с. 114]. Предмет доказування – це певна сукупність обставин, установлення яких необхідно по кожному кримінальному провадженню, без виявлення яких неможливо розкрити кримінальне правопорушення, встановити особу, котра його вчинила, прийняти законне, обґрунтоване, вмотивоване рішення [9, с. 190]. Іншими словами, предмет доказування – система обставин, що виявляє властивості і зв'язки досліджуваної події, суттєві для правильного вирішення кримінальної справи та реалізації в кожному конкретному випадку завдань судочинства. Ці обставини встановлюються шляхом процесуального доказування [25, с. 139].

Предмет доказування визначено в кримінальному процесуальному законодавстві. У ч. 1 ст. 91 КПК України надано перелік обставин, які підлягають доказуванню в кримінальному провадженні: 1) подія кримінального правопорушення (час, місце, спосіб та інші обставини вчинення кримінального правопорушення); 2) винуватість обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення, форма вини, мотив і мета вчинення кримінального правопорушення; 3) вид і розмір шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, а також розмір процесуальних витрат; 4) обставини, які впливають на ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення,

характеризують особу обвинуваченого, обтяжують чи пом'якшують покарання, які виключають кримінальну відповідальність або є підставою закриття кримінального провадження; 5) обставини, що є підставою для звільнення від кримінальної відповідальності або покарання.

Проведений аналіз дозволяє стверджувати, що запропонований у кримінальному процесуальному законі термін «обсяг доказів» певним чином співвідноситься з термінами «предмет» та «межі доказування». Тлумачення терміна «обсяг доказів» розкриває його змістовну сторону, яка означає кількість фактичних даних у кримінальному провадженні, що виявляється у певному їх поєднанні як належна сукупність (або система).

Згідно із ч. 2 ст. 84 КПК України процесуальними джерелами доказів є показання, речові докази, документи, висновки експертів. Необхідно наголосити, що в процесуальному розумінні до документів за наявності в них відомостей належать у тому числі протоколи процесуальних дій та додатки до них, а також носії інформації, на яких за допомогою технічних засобів зафіксовано процесуальні дії (п. 3 ч. 2 ст. 99 КПК України).

У ст. 349 КПК України йдеться про дослідження доказів. У юридичній літературі дослідження доказів розглядаються як елемент процесу доказування. Метою дослідження доказів є встановлення змісту доказу, його достовірності та узгодженості з іншими доказами в справі. Здійснюється слідчим (судом) безпосередньо або за допомогою експерта [18, с. 199].

У теорії кримінального процесу дослідження доказів визначають як їх перевірку, яка провадиться шляхом їх аналізу, зіставлення з іншими доказами, що може призвести до висновку про необхідність збирання нових доказів, які підтверджують або спростовують докази, що перевіряються. Отже, особливість перевірки доказів полягає в тому, що вона здійснюється як логічним, тобто розумовим шляхом, так і за допомогою практичних дій, які можуть бути пов'язані зі збиранням нових доказів, відповідно до закону (ст. 93 КПК України) [9, с. 203]. Існує також думка про те, що докази можуть правильно відображати об'єктивну дійсність, а можуть і викривлювати її, тобто вони можуть бути достовірними або недостовірними.

вірними. Тому всі вони підлягають ретельній, всебічній та об'єктивній перевірці [26, с. 142].

У процесуальній літературі існують різні підходи щодо розуміння та тлумачення поняття «дослідження доказів». Так, О. В. Литвин пише, що «у доктрині кримінального процесуального права склалися декілька підходів до визначення “дослідження доказів”» [13, с. 728]. При цьому зауважується, що окремі автори ототожнюють дослідження та перевірку доказів, інші – вважають термін «перевірка» неточним [13, с. 728].

Поряд із термінами «дослідження доказів» та «перевірка доказів» використовують також і такий термін, як «верифікація даних». Так, О. П. Ващук пише, що, «застосовуючи метод верифікації, учасники судового провадження першої інстанції перевіряють, чи відповідають обставини, встановлені в ході кримінального провадження, – фіксованому результату події, що мала місце в минулому... Верифікація на судовому провадженні першої інстанції – це метод підтвердження того, що хід і результати судового провадження першої інстанції відповідають дійсним обставинам події, що мала місце» [3, с. 89]. Дослідження доказів на стадії судового розгляду передбачає здійснення їх верифікації. На можливість верифікації відомостей (даних) й на інших стадіях кримінального провадження теж зверталася увага в літературних джерелах [2, с. 89–92].

Термін «верифікація» походить від лат. *verus*, що означає справжній і *facio* – роблю. Верифікація у довідкових джерелах визначається як перевірка, емпіричне підтвердження теоретичних положень науки шляхом зіставлення їх із об'єктами, що спостерігаються чуттєвими даними, експерименту [1, с. 194] або «перевірка істинності, встановлення достовірності» [4, с. 82]. Тому термін «верифікація» може бути використаний і в кримінальній процесуальній теорії для позначення порядку перевірки істинності фактичних даних і встановлення їх достовірності.

Визначення обсягу доказів, що підлягають дослідженню, передбачає визначення їх належності (ст. 85 КПК України) і допустимості (статті 86, 87, 88, 89 та 90 КПК України). У ч. 3 ст. 17 КПК України встановлено, що «обвинувачення не може ґрунтуватися на доказах, отриманих незаконним шляхом». У ч. 1 ст. 86 КПК України

передбачено, що «доказ визнається допустимим, якщо він отриманий у порядку, встановленому цим Кодексом». При цьому в ч. 2 ст. 86 КПК України наголошено на тому, що «недопустимий доказ не може бути використаний при прийнятті процесуальних рішень, на нього не може посилатися суд при ухваленні судового рішення». Крім того, у ст. 87 КПК України визначено поняття «недопустимість доказів, отриманих внаслідок порушення прав та свобод людини». У ч. 2 ст. 87 КПК України вказано, що суд зобов'язаний визнати істотними порушеннями прав людини і основоположних свобод такі діяння: 1) здійснення процесуальних дій, які потребують попереднього дозволу суду, без такого дозволу або з порушенням його суттєвих умов; 2) отримання доказів внаслідок катування, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність особи, поводження або погрози застосування такого поводження; 3) порушення права особи на захист; 4) отримання показань чи пояснень від особи, яка не була повідомлена про своє право відмовитися від давання показань та не відповідати на запитання, або їх отримання з порушенням цього права; 5) порушення права на перехресний допит.

Згідно із ч. 2 ст. 89 КПК України у разі встановлення очевидної недопустимості доказу під час судового розгляду суд визнає цей доказ недопустимим, що тягне за собою неможливість дослідження такого доказу або припинення його дослідження в судовому засіданні, якщо таке дослідження було розпочате. При цьому сторони кримінального провадження, потерпілий мають право під час судового розгляду подавати клопотання про визнання доказів недопустимими, а також наводити заперечення проти визнання доказів недопустимими.

Цікавою є практика Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) щодо визнання доказів недопустимими. Аналіз правових позицій ЄСПЛ у частині доказування у кримінальному провадженні віддзеркалює тенденцію у зміні підходів у питаннях про допустимість доказів у контексті справедливого судового розгляду. С. О. Ковальчук пише, що із часом ЄСПЛ почав поступово відходити від застосування традиційного підходу, використовуючи динамічний підхід до визначення недопустимості доказів. ЄСПЛ пере-



носить акцент на процедуру дослідження й перевірки доказів та аналізує докази, отримані із порушенням гарантій ст. 6 Європейської конвенції – презумпції невинуватості, права не свідчити проти себе і своїх близьких, права на допомогу адвоката (зокрема, докази, отримані в результаті провокації або особливо цинічних форм обману) [7, с. 201].

Сторони судового провадження мають надавати свої пропозиції щодо обсягу доказів, що підлягають дослідженню, та порядку їх дослідження. С. Л. Шаренко зазначає, що суд на початку судового розгляду має з'ясувати думку учасників судового провадження (насамперед сторін), які докази необхідно дослідити. З урахуванням обсягу відповідних доказів від сторін таку думку доцільно витребувати в письмовому вигляді (клопотання тощо). Зокрема, від учасника кримінального провадження слід з'ясувати: 1) які саме докази він бажає надати для дослідження суду; 2) які саме обставини мають підтвердити чи спростувати ці докази; 3) чи дотримано порядок відкриття матеріалів (ч. 12 ст. 290 КПК України); 4) в якому порядку слід досліджувати докази [30, с. 105].

У ст. 349 КПК України встановлено загальне правило про те, що докази зі сторони обвинувачення досліджуються в першу чергу, а зі сторони захисту – у другу. Більш конкретного порядку дослідження доказів кримінальний процесуальний закон не передбачає. У процесуальній літературі висловлювалася позиція про те, що пропонувані порядок «не є імперативним, він може бути змінений ухвалою суду, відповідно до ч. 2 ст. 349 КПК. Зокрема, така зміна є доцільною в разі, якщо сторона захисту стверджує про недопустимість певного доказу зі сторони обвинувачення і бажає надати свої докази на підтвердження цього. Також необхідність зміни обсягу дослідження доказів може бути зумовлена появою нових доказів (наприклад, коли під час дослідження обставин справи та перевірки їх доказами суд дійде висновку про необхідність проведення судової експертизи)» [30, с. 107].

Відповідно до ч. 2 ст. 349 КПК України обсяг доказів, які будуть досліджуватися, та порядок їх дослідження визначаються ухвалою суду і в разі необхідності можуть бути змінені. У п. 8 листа Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних

справ «Про деякі питання порядку здійснення судового розгляду в судовому провадженні у першій інстанції відповідно до Кримінального процесуального кодексу України» вказано, що обсяг доказів, які досліджуватимуться, та порядок їх дослідження (послідовність) визначаються ухвалою суду і за необхідності може бути змінено.

Певною новелою кримінального процесуального законодавства України є встановлення можливості спрощеного порядку дослідження доказів<sup>1</sup>. Цей порядок передбачено згідно із Рекомендацією №6 R (87) 18 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам «Стосовно спрощення кримінального правосуддя», якщо конституційні й правові традиції допускають це, то має бути введена процедура «заява підсудного про визнання провини», за якої від обвинуваченого потрібна явка в суд на ранній стадії правосуддя, щоб заявити в суді публічно про те, що він приймає чи відкидає звинувачення проти себе, або мають бути введені подібні процедури. У таких випадках суд першої інстанції повинен бути в змозі вирішувати, чи обійтися без усього процесу розслідування або його частини та негайно перейти до розгляду особи правопорушника, винесення вироку й по можливості вирішення питання про компенсацію [22].

У ч. 3 ст. 349 КПК України регламентовано, що «суд має право, якщо цього не заперечують учасники судового провадження, визнати недоцільним дослідження доказів щодо тих обставин, які ніким не оспорюються. При цьому суд з'ясовує, чи правильно розуміють зазначені особи зміст цих обставин, чи немає сумнівів у добровільності їх позиції, а також роз'яснює їм, що у такому випадку вони будуть позбавлені права оскаржити ці обставини в апеляційному

---

<sup>1</sup> Цей порядок було встановлено ч. 3 ст. 299 КПК України 1960 р., в якій зазначалося, що «суд вправі, якщо проти цього не заперечують учасники судового розгляду, визнати недоцільним дослідження доказів стосовно тих фактичних обставин справи та розміру цивільного позову, які ніким не оспорюються. При цьому суд з'ясовує, чи правильно розуміють підсудний та інші учасники судового розгляду зміст цих обставин, чи немає сумнівів у добровільності та істинності їх позиції, а також роз'яснює їм, що у такому випадку вони будуть позбавлені права оспорювати ці фактичні обставини справи та розмір цивільного позову в апеляційному порядку». Норму ст. 299 КПК України сформульовано в редакції Закону України від 21 червня 2001 р. №2533-III.

порядку». У п. 8 листа Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ «Про деякі питання порядку здійснення судового розгляду в судовому провадженні у першій інстанції відповідно до Кримінального процесуального кодексу України» вказано, що «ці роз'яснення суду та пояснення обвинуваченого, потерпілого, прокурора та інших мають бути відображені в усіх засобах фіксування кримінального провадження» [21].

У процесуальній літературі висловлені різні (навіть протилежні) погляди щодо порядку спрощеного дослідження доказів у судовому розгляді (спрощеного порядку судового слідства) [15, с. 248–250; 23, с. 74–77; 27; 31, с. 175–181 та ін.]. Окремі науковці роблять заяви про те, що треба виключити можливість спрощеного дослідження доказів. Так, А. В. Форостяний зазначає, що «необхідно взагалі виключити ч. 3 ст. 349 КПК України. Обґрунтування цієї пропозиції полягає в тому, що під час проведення спрощеного судового розгляду обмежується така конституційна засада кримінального провадження, як презумпція невинуватості та доведення вини» [29, с. 66].

Л. М. Лобойко наголошує, що спрощення у провадженні судового слідства, яке полягає в обмеженні дослідження доказів у справі, у кримінальному процесі змішаної форми за умов, коли Україна лише буде правову державу, призведе до загрози наближення форми процесу не до змагальної, а, навпаки, до інквізиційної [15, с. 250].

Інші процесуалісти більш обережно підходять до інституту спрощеного дослідження доказів. Такі позиції полягають у необхідності внесення змін та доповнень до кримінального процесуального закону щодо порядку спрощеного дослідження доказів. Зокрема, Л. Д. Удалова та В. Я. Корсун пишуть, що потрібно заборонити проведення спрощеного судового розгляду в таких випадках: 1) у разі обвинувачення особи в учиненні тяжких та особливо тяжких злочинів; 2) у справах, у яких матеріали щодо однієї або кількох осіб, які заперечують свою вину, виділені в окреме провадження; 3) у справах щодо неповнолітніх підсудних та осіб, які через свої фізичні вади не можуть повною мірою реалізувати свої права; 4) у всіх випадках, коли у суду виникає сумнів у тому, що позиція обвинуваченого є добровільною та істинною [27, с. 56–57].

Поряд із терміном «спрощений порядок судового розгляду (судового слідства)» використовується також і термін «скорочена процедура судового слідства». Зокрема, О. В. Литвин використовує термін «скорочений судовий розгляд» (ч. 3 ст. 349 КПК України) і вказує, що «умовою проведення скороченого судового розгляду є правильність розуміння учасниками судового провадження змісту обставин, які не оспорюються, добровільність їх позиції» [14, с. 172]. Ю. Л. Лопанчук зазначає, що скорочена процедура судового слідства – повне або часткове виключення етапу дослідження доказів по справі, що відбувається за рішенням суду за згодою сторін процесу і спрямоване на пришвидшення та спрощення розгляду кримінальної справи [16].

У КПК деяких країн Європи передбачено процедуру щодо «скороченого розгляду доказів». Так, у ст. 273 КПК Литовської Республіки встановлено: якщо обвинувачений, якого не обвинувачують у вчиненні тяжких чи дуже тяжких злочинів, після проголошення акта обвинувачення повідомить, що визнає свою вину та бажає з приводу цього давати свідчення і погоджується на не розгляд доказів, тоді розгляд і дослідження доказів при опитуванні обвинуваченого, згідно з вимогами ст. 291 цього Кодексу, можуть зупинитися і в разі відсутності сумнівів щодо характеру та мотивів скоєного злочину після короткого ознайомлення з доказами слідства розгляд справи закривається за згодою прокурора та захисника. У ч. 2 ст. 273 КПК Литовської Республіки зазначається: якщо з'ясується, що обвинувачений вчинив один чи декілька злочинів, скорочений розгляд доказів проводиться тоді, коли визначені у частині першій цієї статті умови підпадають під усі обвинувачення [10].

**Висновки.** На нашу думку, проведений аналіз дозволяє стверджувати, що терміни «спрощення» та «скорочення» судового розгляду необхідно розглядати як співвідношення загального та окремого понять, оскільки до спрощеного судового розгляду може бути також віднесено процедуру спрощеного провадження щодо кримінальних проступків (статті 381, 382 КПК України), кримінальне провадження на підставі угод (статті 468, 469 КПК України). При цьому спрощене судове слідство означає скорочений порядок у дослідженні доказів, а скорочений порядок дослідження доказів об-

умовлений необхідністю економії процесуальних засобів. Тому така процедура повинна міститися в чинному кримінальному процесуальному законодавстві. Повною мірою можна погодитися із пропозиціями тих науковців, які пропонують внесення доповнень до ч. 3 ст. 349 КПК України про встановлення певних умов або процесуальних меж щодо використання спрощеної процедури судового розгляду і можливостей скороченого дослідження доказів щодо тих обставин, які ніким не оспорується.

### Перелік літератури

1. Большой энциклопедический словарь. 2-е изд., перераб. и доп. М.: Большая Рос. энцикл.; СПб.: Норинт, 1998. 1456 с.
2. Ващук О. П. Верифікація відомостей/даних на початку досудового розслідування. *Наук. вісн. Херсон. держ. ун-ту. Серія Юрид. науки*. 2015. Т. 3, вип. 6. С. 89–92.
3. Ващук О. П. Особливості верифікації даних у судовому провадженні першої інстанції. *Прикарпат. юрид. вісн.* 2016. Вип. 2 (11). С. 87–90.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2001. 1440 с.
5. Грошевий Ю. М., Стахівський С. М. Докази і доказування у кримінальному процесі: наук.-практ. посіб. Київ: КНТ, 2006. 272 с.
6. Дехтяр О. Г. Реалізація засади безпосередності дослідження показань, речей і документів під час судового розгляду кримінальної справи судом першої інстанції. *Наше право*. 2013. № 7. С. 135–142.
7. Ковальчук С. О. Європейські правові стандарти подання, дослідження, оцінювання й використання речових доказів під час кримінального провадження. *Наук. пр. Нац. ун-ту «Одес. юрид. акад.»*. Т. XV / редкол.: С. В. Ківалов (голов. ред.) [та ін.]; відп. за вип. М. В. Афанасьєва. Одеса: Юрид. літ., 2015. С. 200–210.
8. Кримінально-процесуальний кодекс України 1960 р. (у ред. Закону України від 21.06.2001 № 2533-III).
9. Кримінальний процес: підручник / Ю. М. Грошевий, В. Я. Тацій, А. Р. Туманянц та ін. Харків: Право, 2013. 824 с.
10. Кримінально-процесуальний кодекс Литовської Республіки: ухвал. законом № IX-785 14 берез. 2002 р. URL: [http://www.pravo.org.ua/files/\\_\(2\).pdf](http://www.pravo.org.ua/files/_(2).pdf) (дата звернення: 15.02.2017).

11. Кузнецов Н. П. Доказательства и доказывание. *Уголовный процесс России: учеб. пособие* / под ред. З. Ф. Ковриги, Н. П. Кузнецова. Воронеж: Воронеж. гос. ун-т, 2003. 453 с.
12. Кучер О. В. Про деякі проблеми визначення обсягу та порядку дослідження доказів відповідно до вимог ст. 349 КПК України. *Вісн. кримінал. судочинства*. 2015. №3. С. 158–162.
13. Литвин О. В. Дослідження доказів у судовому розгляді: деякі питання. *Актуал. проблеми держави і права*. 2013. Вип. 67. С. 728–732.
14. Литвин О. В. Скорочений судовий розгляд за КПК 2012 р.: теорія та практика. *Вісн. кримінал. судочинства*. 2015. №3. С. 170–177.
15. Лобойко Л. М. Допустимість спрощення порядку судового розгляду справи у кримінальному процесі змішаної форми. *Судова реформа в Україні: проблеми і перспективи: матеріали наук.-практ. конф.* (Харків, 18–19 квіт. 2002 р.). Київ; Харків: Юрінком Інтер, 2002. С. 248–250.
16. Лопанчук Ю. Л. Скорочена процедура судового слідства за чинним КПК України: суть, мета та умови застосування. URL: <http://www.eprints.oa.edu.ua/755/1/Lopanchuk.pdf> (дата звернення: 02.03.2017).
17. Михеенко М. М. Доказывание в советском уголовном судопроизводстве. Киев: Вища шк., 1984. 134 с.
18. Міжнародна поліцейська енциклопедія: у 10 т. / відп. ред.: Є. М. Моїсєєв, В. Я. Тацій, Ю. С. Шемшученко. Київ: Атіка, 2009. Т. V: Кримінально-процесуальна та криміналістична діяльність поліцейських організацій. 1008 с.
19. Науково-практичний коментар Кримінального процесуального кодексу України: у 4 т. / за заг. ред. О. В. Стовби. Харків: Вид. агенція «Апостиль», 2015. Т. III. 372 с.
20. Ожегов С. И. Словарь русского языка: ок. 57 000 слов / под ред. Н. Ю. Шведовой. 16-е изд., испр. М.: Рус. яз., 1984. 797 с.
21. Про деякі питання порядку здійснення судового розгляду в судовому провадженні у першій інстанції відповідно до Кримінального процесуального кодексу України: лист Вищ. спеціаліз. суду України з розгляду цивіл. і кримінал. справ від 05.10.2012 № 223-1446/0/4-12: URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v1446740-12> (дата звернення: 02.03.2017).
22. Рекомендація № 6 R (87) 18 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам «Стосовно спрощення кримінального правосуддя» від 17.09.1987. URL: [http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994\\_339](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_339) (дата звернення: 02.03.2017).
23. Сокира Л. Спрощений порядок розгляду кримінальних справ. *Прокуратура. Людина. Держава*. 2004. №9. С. 74–77.

24. Старенький О. С. Щодо визначення поняття меж доказування в кримінальному провадженні. *Часопис Нац. ун-ту «Остроз. акад.»*. Серія «Право». 2014. №1 (9). С. 1–12.
25. Теория доказательств в советском уголовном процессе / отв. ред. Н. В. Жогин. Изд. 2-е, испр. и доп. М.: Юрид. лит., 1973. 736 с.
26. Уголовный процесс России: учеб. пособие / под ред. З. Ф. Ковриги, Н. П. Кузнецова. Воронеж: Воронеж. гос. ун-т, 2003. 453 с.
27. Удалова Л. Д., Корсун В. Я. Суд як суб'єкт кримінально-процесуального доказування: монографія. Київ: Скіф, 2012. 168 с.
28. Ульянова Л. Т. Оценка доказательств судом первой инстанции. М.: [б. и.], 1959. 167 с.
29. Форостяний А. В. Проведення спрощеного судового розгляду за новим кримінальним процесуальним кодексом України. *Юрид. часопис Нац. акад. внутр. справ*. 2013. №2. С. 64–68.
30. Шаренко С. Л. Стаття 349. Визначення обсягу доказів, що підлягають дослідженню, та порядку їх дослідження. *Науково-практичний коментар Кримінального процесуального кодексу України: у 4 т. / за заг. ред. О. В. Стовби*. Харків: Вид. агенція «Апостиль», 2015. Т. III. С. 104–109.
31. Шаренко С. Проблеми скороченого судового розгляду кримінальної справи. *Вісн. Акад. прав. наук України*. 2005. №1. С. 175–181.
32. Шевчук М. І. Власна ініціатива суду щодо дослідження доказів під час судового розгляду кримінальної справи. *Наук. вісн. Міжнар. гуманітар. ун-ту. Серія: Юриспруденція*. 2013. №6–3, т. 2. С. 130–135.

### Транслітерація переліку літератури

1. *Bol'shoj jenciklopedicheskij slovar' [Great encyclopedic dictionary]* (2<sup>nd</sup> ed). (1998). Moscow, Saint-Peterburg: «Norint». [in Russian].
2. Vaschuk, O. P. (2015) Veryfikatsiia vidomostej /danykh na pochatku dosudovoho rozsliduvannia [Information data verification at the beginning of pre-trial investigation]. *Naukovyj visnyk Khersons'koho derzhavnoho universytetu – Scientific Bulletin of Kherson State University*, 6, ser. Jurisprudence T. 3. p. 89–92. [in Ukrainian].
3. Vaschuk, O. P. (2016) Osoblyvosti veryfikatsii danykh u sudovomu provadzhenni pershoi instantsii [Data validation features in the first instance proceedings]. *Prykarpats'kyj iurydychnyj visnyk – Carpathian Law Gazette*, 2 (11). p. 87–90. [in Ukrainian].
4. Busel, V. T. [Eds.]. (2001) *Velykyj tlumachnyj slovnyk suchasnoi ukraïns'koi movy [Great Explanatory Dictionary of Modern Ukrainian]*. Kyiv. Irpin': VTF «Perun». [in Ukrainian].

5. Hroshevyj, Yu. M., & Stakhivs'kyj, S. M. (2006) *Dokazy i dokazuvannia u kryminal'nomu protsesi* [Evidence and proof in criminal proceedings] nauk.-prakt. posibnyk. Kyiv: KNT. [in Ukrainian].
6. Dekhtiar, O. H. (2013) Realizatsiia zasady bezposerednosti doslidzhennia pokazan', rechej i dokumentiv pid chas sudovoho rozghliadu kryminal'noi spravy sudom pershoi instantsii [ Implementation of the principles of directness of studies testimony things and documents during the criminal trial at the first instance court]. *Nashe pravo – Our right*, 7, 135–142 [in Ukrainian].
7. Koval'chuk, S. O. (2015). Yevropejs'ki pravovi standarty podannia, doslidzhennia, otsiniuvannia j vykorystannia rechovykh dokaziv pid chas kryminal'noho provadzhennia [EUROPEAN legal standards of provision, study, evaluation and use of physical evidence in criminal proceedings]. *Naukovi pratsi Natsional'noho universytetu «Odes'ka iurydychna akademiia» – Scientific papers of National Law University «Odessa Law Academy»*. T. XV. Kivalov, S. V. (Ed.); Odesa: Yuryd. lit. [in Ukrainian].
8. KPK Ukrainy 1960 r.: u redaktsii Zakonu Ukrainy vid 21.06.2001 r. №2533-III [Criminal Procedure Code of Ukraine 1960: the Law Ukraine dated 21.06.2001 №2533-III]. [in Ukrainian].
9. Hroshevyj, Yu. M., Tatsij, V. Ya., Tumanians, A. R. et al. (2013). *Kryminal'nyj protses [Criminal Procedure]*. V. Ya. Tatsiia, Yu. M. Hroshevoho, O. V. Kaplinoi, O. H. Shylo (Ed.); Kharkiv: Pravo. [in Ukrainian].
10. Kryminal'no-protsesual'nyj kodeks Lytovs'koi Respubliki: ukhvaleno zakonom Nr. IX-785 14 bereznia 2002 r. [Criminal Procedure Code of the Republic of Lithuania: passed by the law IX-785, 14 march 2002]. Retrieved from: [http://www.pravo.org.ua/files/\\_\(2\).pdf](http://www.pravo.org.ua/files/_(2).pdf). [in Ukrainian].
11. Kuznecov, N. P. (2003). Dokazatel'stva i dokazyvanie [Evidence and Proof]. *Ugolovnyj process Rossii – The Criminal Procedure in Russia*. Z. F., Kovrigi, & N. P., Kuznecova (Ed.). Voronezh: Voronezh. gos. un-t. [in Russian].
12. Kucher, O. V. (2015) Pro deiaki problemy vyznachennia obsiahu ta poriadku doslidzhennia dokaziv vidpovidno do vymoh st. 349 KPK Ukrainy [ On some problems of determining the amount and the procedure of evidence study in according with the Article 349 of Criminal Procedure Code of Ukraine]. *Visnyk kryminal'noho sudochynstva – Journal of Criminal Justice*, 3, 158–162. [in Ukrainian].
13. Lytvyn, O. V. (2013) Doslidzhennia dokaziv u sudovomu rozghliadi: deiaki pytannia [Research of evidence in the trial]. *Aktual'ni problemy derzhavy i prava – Actual problems of state and law*, 67, 728–732. [in Ukrainian].
14. Lytvyn, O. V. (2015) Skorochenyj sudovyj rozghliad za KPK 2012 r.: teoriia ta praktyka [Reducing trial activity to the Criminal Procedure Code of



Ukraine in 2002: Theory and Practice. *Visnyk kryminal'noho sudochynstva – Bulletin of criminal justice*, 3, 170–177. [in Ukrainian].

15. Loboiko, L. M. (2002) Dopustymist' sproschennia poriadku sudovoho rozghliadu spravy u kryminal'nomu protsesi zmishanoi formy [simplify the admissibility to trial in a mixed criminal proceedings]. The Judicial reform in Ukraine: Problems and Prospects '02: *Nauk.-prakt. konf. (18–19 kvitnia 2002 r.) – Materials of Scientific and Practical Conference*. (pp. 248–250). Kharkiv,). – Kyiv; Kharkiv: Yurinkom Inter [in Ukrainian].

16. Lopanchuk, Yu. L. Skorochena protsedura sudovoho slidstva za chynnym KPK Ukrainy: sut', meta ta umovy zastosuvannia [Simplified trial under the current Criminal Procedure Code of Ukraine: the nature, purpose and conditions of use]. Retrieved from: <http://www.eprints.oa.edu.ua/755/1/Lopanchuk.pdf>. [in Ukrainian].

17. Miheenko, M. M. (1984). *Dokazyvanie v sovetskom ugovnom sudoproizvodstve [Proving in Soviet criminal proceedings]*. Kyiv: Vishha shkola [in Russian].

18. Moiseiev, Ye. M., Tatsij, V. Ya., & Shemshuchenko, Yu. S. (2009) *Mizhnarodna politsejs'ka entsyklopediia: v 10 T., T. 5 Kryminal'no-protseual'na ta kryminalistychna diial'nist' politsejs'kykh orhanizatsij – International Police encyclopedia In 10 Volumes, Vol. 5 Criminal procedure and forensic police organizations activities*. Kyiv: Atika. [in Ukrainian].

19. Stovby, O. V. (Eds.). (2015). *Naukovo-praktychnyj komentar Kryminal'noho protseual'noho kodeksu Ukrainy: u 4 t. [Scientific and practical commentary of The Criminal Procedure Code of Ukraine in 4 Volumes: Vol. 3]*. Kharkiv: Vyd. ahentsiia «Apostyl'». [in Ukrainian].

20. Ozhegov, S. I. (1984) *Slovar' russkogo jazyka: ok. 57 000 slov [Dictionary of Russian language: about 57 000 words]*. Shvedovoj, N. Ju. (Ed.). Moscow: Rus. jaz. [in Russian].

21. Pro deiaki pytannia poriadku zdijsnennia sudovoho rozghliadu v sudovomu provadzhenni u pershij instantsii vidpovidno do Kryminal'noho protseual'noho kodeksu Ukrainy: lyst Vyschoho spetsializovanoho sudu Ukrainy z rozghliadu tsyvil'nykh i kryminal'nykh sprav vid 05.10.2012 №223–1446/0/4–12 [On some issues of the order of proceedings at first instance according to the Criminal Procedure Code of Ukraine: The letter of the High Specialized Court of Ukraine for Civil and Criminal Cases dated November 5, 2012 №223–1446/0/4–12]. Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v1446740-12>. [in Ukrainian].

22. Rekomendatsiia №6 R (87) 18 Komitetu ministriv Rady Yevropy derzhavam-chlenam «Stosovno sproschennia kryminal'noho pravosuddia» vid 17.09.1987 r. [The Recommendation number 6 R (87) 18 of the Committee of

Ministers to member states «Concerning the simplification of criminal justice» from September, 17, 1987]. Retrieved from: [http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994\\_339](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_339). [in Ukrainian].

23. Sokyra, L. (2004) Sproshenyj poriadok rozghliadu kryminal'nykh sprav [Simplified procedure in criminal cases]. *Prokuratura. Liudyna. Derzhava. – The prosecutor's office. Human. State, 9, 74–77*. [in Ukrainian].

24. Staren'kyj, O. S. (2014) Schodo vyznachennia poniattia mezh dokazuvannia v kryminal'nomu provadzhenni. [Regarding the definition of the limits of proving in criminal proceedings]. *Chasopys Natsional'noho universytetu «Ostroz'ka akademiia». Serii «Pravo» – The Journal of National University «Ostroh Academy». Ser.Law, 1(9), 1–12*. [in Ukrainian].

25. Zhogin, N. V. (Eds.). (1973). *Teoriya dokazatel'stv v sovetskom ugolovnom processe. [Theory of Evidence in the Soviet Criminal Process]*. Moscow: Jurid. lit. [in Russian].

26. Kovrigi, Z. F., & Kuznecova, N. P. (Eds.) (2003). *Ugolovnyj process Rossii Voronezh [The Criminal Procedure of Russia]*. Voronezh. gos un-t. [in Russian].

27. Udalova, L. D., & Korsun, V. Ya. (2012) *Sud iak sub'iekt kryminal'no-protseusual'noho dokazuvannia [The court as the subject of criminal procedure proving]*. Kyiv: Skif [in Ukrainian].

28. Ul'janova, L. T. (1959) *Ocenka dokazatel'stv sudom pervoj instancii [The court as the subject of criminal procedure proving]*. Moscow: [B.i.]. [in Ukrainian].

29. Forostianyj, A. V. (2013) *Provedennia sproshenoho sudovoho rozghliadu za novym kryminal'nym protseusual'nym kodeksom Ukrainy [Holding simplified proceedings under the new Criminal Procedure Code of Ukraine]*. *Yurydychnyj chasopys Natsional'noi akademii vnutrishnikh sprav – Legal journal of the National Academy of Internal Affairs, 2, 64–68*. [in Ukrainian].

30. Sharenko, S. L. (2015) *Stattia 349. Vyznachennia obsiahu dokaziv, scho pidliahaiut' doslidzhenniu, ta poriadku ikh doslidzhennia. [Article 349. Determination of the amount of evidence subject to investigation and the order of their research]*. *Naukovo-praktychnyj komentar Kryminal'noho protseusual'noho kodeksu Ukrainy – Scientific and practical commentary of the Criminal Procedure Code of Ukraine, Vol. 3, 104–109*. Stovby, O. V. (Ed.). Kharkiv: Vyd. ahentsiia «Apostyl'» [in Ukrainian].

31. Sharenko, S. (2005) *Problemy skorochenoho sudovoho rozghliadu kryminal'noi spravy [The problem of reducing the trial of a criminal case]*. *Visnyk Akademii pravovykh nauk Ukrainy. – The Bulletin of the Academy of Sciences of Ukraine, 1, 175–181*. [in Ukrainian].

32. Shevchuk, M. I. (2013) Vlasna initsiatyva sudu schodo doslidzhennia dokaziv pid chas sudovoho rozghliadu kryminal'noi spravy [The courts own initiation of court for examination of evidence during the trial of the criminal case]. Naukovyj visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu – The Scientific Journal of International Humanitarian University, 6–3, Vol.2, 130–135. Ser.: Yurysprudentsiia. [in Ukrainian].

**Шепітько І. І. Проблеми визначення обсягу доказів та порядок їх дослідження в судовому провадженні**

Стаття присвячена новелі кримінального процесуального законодавства, яка передбачає порядок визначення обсягу доказів та їх дослідження в процесі судового розгляду (ст. 349 КПК України). Здійснено аналіз поняття «обсяг доказів» і встановлено його співвідношення з межами і предметом доказування. Приділено певну увагу розгляду проблеми дослідження і перевірки доказів у судовому провадженні. Аргументовано позицію про те, що дослідження доказів на стадії судового розгляду передбачає їх верифікацію.

Визначення обсягу доказів, що підлягають дослідженню, вимагає встановлення їх належності та допустимості. У зв'язку з чим у статті звернуто увагу на практику Європейського суду з прав людини. У роботі проаналізовано також можливість у визначенні оптимального порядку дослідження доказів під час судового розгляду.

У статті розглянуто специфіку спрощеного порядку дослідження доказів і скороченого судового розгляду. Висловлено думку про доцільність встановлення певних умов (або меж) у використанні цих процедур.

**Ключові слова:** обсяг доказів, доказування, межі доказування, дослідження доказів, порядок дослідження доказів, судове провадження, судовий розгляд, спрощене дослідження доказів, скорочений судовий розгляд.

**Шепітько І. І. Проблеми определения объема доказательств и порядок их исследования в судебном производстве**

Статья посвящена новелле уголовного процессуального законодательства, предусматривающей порядок определения объема доказательств и их исследования в процессе судебного разбирательства (ст. 349 УПК Украины). Проведен анализ понятия «объем доказательств» и установлено его соотношение с пределами и предметом доказывания. Уделено определенное внимание рассмотрению проблемы исследования и проверки доказательств в судебном производстве. Аргументирована позиция о том, что исследование доказательств на стадии судебного разбирательства предполагает осуществление их верификации.

Определение объема доказательств, подлежащих исследованию, требует установления их относимости и допустимости. В этом отношении в статье обращено внимание на практику Европейского суда по правам человека. В работе проанализированы также возможности в определении оптимального порядка исследования доказательств в судебном разбирательстве.

В статье рассмотрена специфика упрощенного порядка исследования доказательств и сокращенного судебного разбирательства. Высказано мнение

о целесообразности установления определенных условий (или пределов) в использовании данных процедур.

**Ключевые слова:** объем доказательств, доказывание, пределы доказывания, исследование доказательств, порядок исследования доказательств, судебное производство, судебное разбирательство, упрощенное исследование доказательств, сокращенное судебное разбирательство.

***Shepitko I. I. Problems of determination of the scope of evidence and order of their examination in judicial proceedings.***

*This article is dedicated to a novel of criminal procedure legislation, which provides for the order of determination of the scope of evidence and their study in the process of judicial examination (art. 349 of the Criminal Procedure Code of Ukraine). The concept «scope of evidence» is analyzed and its correlation with the limits and the ultimate fact is established. A particular attention is paid to the examination of the problem of evidence study and verification in judicial proceedings. Some arguments are given concerning the position, that the evidence research on the stage of judicial examination provides for the realization of their verification.*

*The determination of the scope of evidence to be researched suggests the establishment of their relevance and admissibility. In this regard, the article draws attention to the practice of the European Court of Human Rights. The possibilities of determining the optimal order of investigating evidence in a court proceeding are also analyzed in the work.*

*The article considers the specifics of the simplified procedure for the study of evidence and a shortened trial. The opinion is expressed on the expediency of establishing certain conditions (or limits) in the use of these procedures.*

**Key words:** scope of evidence, proving, limits of proving, study of evidence, order of evidence study, judicial proceedings, judicial examination, simplified study of evidence, fast track trial.

*Рекомендовано до опублікування на засіданні кафедри кримінального процесу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого (протокол № 10 від 04.04.2017 р.).*

*Рецензент – доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент Національної академії правових наук України О. В. Капліна.*